

ЦЪРКОВЕН ВЕСТНИК

ОРГАН НА БЪЛГАРСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА
ЗА РЕЛИГИОЗНА И ЦЪРКОВНО-ОБЩЕСТВЕНА ПРОСВЕТА

До Негово Превъзходителство извънредния и
пълномощен посланик на Съюза на Съветските со-
циалистически Републики в Народна Република
България

ВАДИМ НИКОЛАЕВИЧ ВЪЗОВСКИ

София

Ваше Превъзходителство,

Св. Синод на Българската православна църква и цялата ни църковна общност, заедно с всички миролюбиви хора на света, посрещат с радост и с дълбоко удовлетворение откриването в Хелзинки на историческия форум на европейските народи за мир, сигурност и сътрудничество. Тази среща на високо равнище, посветена на европейските проблеми, е резултат на последователно провежданата от великия Съветски съюз и цялата общност на социалистическите държави политика на мирно съгласно съществуване, която през последните години бележи големи успехи. Особено забележителни са по своите резултати и по историческото си значение за мирния живот на народите в света посещенията в последно време на Генералния секретар на ЦК на КПСС Леонид Ильич Брежнев в ГФР, САЩ и Франция, които посещения са постигнатите при тях споразумения, трасират път към мир, сигурност и светло бъдеще за цялото човечество. С неизмерима важност и

слабоосно да се окаже за живота на нашата планета постигнатото между СССР и САЩ „Споразумение за предотвратяване на ядрена война“. Вестта за това споразумение благодарно бе претата напред по земата като най-значимото постижение по пътя на спасяване света от ядрена гибел, постигнато между могъщата Съветска държава и най-силната капиталистическа държава. То внесе чувствително разведряване в живота на народите.

Като приветствуваме с голямо задоволство усилната и значителна личен принос на Леонид Ильич Брежнев за осигуряване траен мир и разбирателство между народите и се радваме на постигнатите резултати, искаме да Ви уверим, Ваше Превъзходителство, че Св. Синод и върховете в нашата страна, както досега, и напред с неоглабяваща всеотдайна ревност ще внасят своите приноси за изгасяване огнищата на военни конфликти и напрежения, за тържеството на социалната справедливост и братско сътрудничество между народите.

С висока почта,
член-седател на Св. Синод
† МАКСИМ
Патриарх Български

Нашите богословски училища преди Освобождението

Първите български богословски училища се откриват през последните години на османското владичество. Идеята за тяхното създаване обаче възниква още към средата на XIX в. Тя се явява у някои наши възрожденски дейци главно във връзка със засилващата се по това време католическа и протестантска пропаганда. Все по-остро се чувствувала необходимостта българското духовенство и българските учители да притежават повече богословски знания, за да могат да противодействуват успешно на разложителната дейност на чуждите религиозни мисии, чиято крайна цел била да отчуждят българския народ от Русия и да го подчинят на вливането на някои западни държави.

Откриването на български богословски училища се налагало не по-малко и от нуждите на църковно-народната борба, резултатите от която биха били много по-големи, ако в нея би взел участие „единият полк от свещеници лъсна“. При това пред българската общност се поставял и въпросът — какво влияние имало да възникне „суетен“ разнос и „безсметна самооществяване“ за гръцкото духовенство и „елинския епистемон“, а да явява свое богословско училище. От друга страна, и турската власт, която всакала да прекъсне всякаква вмешателност в българските църковни работи от страна на руското духовенство и на двниградската патриаршия, била

склонна да разреши на българите да си открит богословско училище.¹

По това време православната богословска наука била разработена най-добре в Русия. Затова при опитите да организирант богословски училище българите най-напред се обръщат за помощ и съдействие към Русия. Св. Синод и руското правителство, Тая например през 1851 г. Рилският манастир изпраща делегация в Русия за събиране на помощи. В писмото, което манастирските пратеници връщат на Св. Синод на Руската православна църква, между другото се казва: „Да се построи по-скоро и нашата обител желаното от нас от дълги години училище, за да се подготвят в него манастирски питомци и известни брой еднородни български младежи за проповед на Слово Божие и за укрепване на Православието, което белтува в България от католическото увещание“ (курсивът мой — Д. Д.).²

Известният възрожденски учител и книжовник Сава Радулов, Тито Димитр Райковте по откриването на Болградския

¹ Бж. в. Българска преса, I, бр. 4 от 21 януари 1860 г. и Максимов, I, бр. 38 от 24 август 1867 г.; в. Максимов, III, бр. 28 от 7 юни 1868 г.

² Хр. Самарджиев, Савович и младшата му, София, 1913, с. 193.

та гимназия (около 1855—1856 г.), изпатка до руското правителство една зависка, в която между другото имала свои паян за организацията на прогимназията Гимназия. Според него тя трябва да има духовен отдел¹ за подготовка на монаси и светорски свещеници, но „не само да напомним на народа за християнството, както са правили досега, но при усилния на *инверсите* (рабшария инволантие — б. м. Д. Д.) да разкобелат истинските понятия за него, трябва да обясняват на народа в какво то се състои“. Този духовен отдел на Болградската гимназия според Радулов трябва да се устрои в Рилския манастир. Най-голямата трудност за неговото откриване, се казва по-нататък в аписката, се състои в това, че нито в манастира, нито в цяла България могат да се намерят светски или духовни настояци, на които да се предостави духовното образование на младите хора в искана насока. Младешките не трябва да се възпитават в схоластичен дух. Няколкото души, завършили или завършващи курса на богословското училище на о-в Халки, са били възпитани в „судния схоластичен дух на гръцката школа“. За учител в духовния отдел на гимназията — продължава Радулов, трябва да бъдат привлечени хора в зряла възраст, които биха приемли задължението да дават образование на младите българи като полнит, Най-добре е тези учители да са българи, но по-малко са такива, които да са откърски руски учители. Те ще бъдат много полезни, защото със свои опит ще отстранят от обучението всичко онова, което е излишно за българските условия. За да се събудат покореност у турската власт и гръцкото духовенство, необходимо е изпратените от Русия учители да прекарат известно време на Атон и оттам като членове от братството на святогосгорски манастир да могат по-безпрепятствено да се отнасят на учителска дейност в България. Необходимо е също те да изменят хройната на монашеските си дрехи съобразно с местните обичаи. Така никой няма да обрне внимание при изваденето им от Света гора в Рилския манастир².

И двете инициативи за създаване с руска помощ на духовно училище в Рилския манастир останаха без резултат. Несполучава бил в опитът на игумена на Арловоския манастир да открие със съдействието на руския консул в Одрин духовно училище в този манастир, макар за целта да се било получило „личностно разрешение“ от Русия³. През 1868—1869 г. в гр. Стара Загора (Железница) било открито трикласно богословско училище. В него постъпили 14 младежи от града. Обучението било безплатно. Учениците трябвало да се грижат само за храна и облекло. Въпреки това обаче от други селища на страната не били изпратени младежи⁴. По всяка вероятност този училище е просъществувало кратко време и не е извършало никаква роля с оглед нуждите на момента.

Проф. В. Златарски също съобщава за един несполучлив опит на восточнославянските първения да открият през 60-те години на миналия век семинария в града⁵.

Главен противник на откриването на българско богословско училище била Цариградската патриаршия. В това ни убеждава следният факт. Към края на 1860 г. иля в самото начало до 1870 г., т. е. малко време преди учредяването на Българската екархия, упраздана на Рилския манастир се обрнала с молба до Цариградския патриарх за откриването на богословско училище в манастира. Молбата на манастирското братство не била удовлетворена. Патриаршинята мотивирала своя отказ с това, че по-точно духовно образование българските младежи могат да получават в богословското училище на о-в Халки⁶.

Всичко пак инициатива за даване богословска подготовка на българската младеж не отпаднала. Тя била поддържана особено настойчиво от азиатския десет ала православната борба митрополит Алекситий Велички. През септември си през 1865 г. той, верен на своята идея, завелши 100 000 гроша за откриване на централно училище в родния му град Самоков. В зашепуването той изложил желанието си, че за тази сума да се използва за поддържане на един учител, който да преподава на богословски дисциплини в бъдещото централно училище. За възпитатели на зашепуването митрополит Алекситий назначил по трима души от Рилския манастир, от Самоковската община и от българската община в Цариград. Дълго време обаче това желание на митрополита останало неизпълнено.

С учредяването на Българската екархия през 1870 г. и особено с утвърдяването на Екархийския устав през 1871 г. възрастта за създаване на богословски училища в България си поставя вече при нова обстановка. Турската власт е признала независимостта от Българската църква, едно от чийто

права е да устрои в своите епархии духовни училища (чл. чл. 45, 82, 94 и др. на Екархийския устав).

Търновското богословско училище. Първо от българските владения, които се звел да изпълни разпоредбите на Екархийския устав и да открие богословско училище в епархията си, е Търновският митрополит Иларион (Макаропулово). Той започнал подготовителните работи веднага след избирането му му за митрополит през 1872 г. Условиата за откриване на богословско училище в Търновската епархия били доста благоприятни. Сравнително лесно била намерена сграда за училището. Епархийският съвет решил то да се устрои в Лясковския манастир, чийто сгради били своевременно приспособени към училищните нужди. Монасите били изпратени по другите манастири в епархията. Осигурена била и материалната издръжка на училището. Предвиждало се да поставлят ежегодно в училищния бюджет следните приходи: остатък от владичиния 50 000 гроша, от Лясковския манастир 10 000 гроша и от останалите епархийски манастири 5 000 гроша — общо 65 000 гроша. За ремонта на манастирските помещения митрополит Иларион отпуснал от личните си средства 10 000 гроша⁷.

Със съдействието на митрополитите Григорий Доростолски и Червешки и Самеон Варненски и Преславски митрополит Иларион изработил проект за организирането на бъдещото училище. В проекта е посочена и цетта на училището. Там четем следното: „Възникването, което духовенството има на нравствен живот и нравственото усъвършенствуване на човешкото, низката си и самото духовенство да бъде добре възпитано, украсено с добри нравствени качества и снабдено с добри познания — особено богословски, които ще му дадат възможност достойно да изпълнява високото си призвание. В съединения с духовенството имат влияние на обществото и народа и добре възпитаните и образовани учители, така што съвременните старания и действия на добрите учители в пастири в полза на народа могат да имат за този народ най-добри резултати.“

Гледали така на духовенството и учителите и съзнавали, че нашето народно духовенство, както и нашите селски учители са длезли от да удовлетворят тя нацията потребност и като от друга страна инаме пред-очи неразвитостта в не-образоваността на нашия народ, което така много му пречи на истинското благополучие — както временно, така и вечное — ние след дълги и сериозни обмисляния намерихме за необходимо да се отвори едно богословско училище, в което бъдещите наши духовни пастири и народни учители да могат да получават и добро възпитание и потребности за знанието им по-зависа⁸.

От казаното става ясно, че богословското училище в Лясковския манастир е било предначертано не само за подготовка на свещеници, но и на учителски кадри.

По-нататък в проекта се казва, че курсът на обучението ще трае 4 години, през което време ще се изучават следните предмети: славянска граматика, пространен катехизис, омега история, физика, физиология, психология, здравословие, земеделие, литургия, обща църковна история, каноника (каноническо право), патология, свещеносписание, догматическо богословие, нравствено богословие, писмени съчинения, българска църковна история, църковен ред, немски език.

Съгласно с проекта първите три години съставял гимназиалния курс на училището, а четвъртата година — неговия богословски курс.

В учебния план, както се посочи, бил включен като учебен предмет педагогика, тъй като тя запознава възпитаника с развитието системи на възпитанието през всичките времена и му дава възможност да разбере, както трябва, забрините на съвременното възпитание⁹. От казаното следва да се направи изводът, че тя е замислена да се преподава като история на педагогиката. Предвиждало се е да бъде изучавана по три часа в трети и четвърти клас.

Докогато продължавали ремонтните работи в Лясковския манастир, търновският епархийски съвет се погрижил и за набавянето на ученици за училището. За йлата през м. март той изпратил urgently писмо до всички градски общини и епархийски, в което ги принавил да изпратят определени за електричката м брои ученици за богословското училище (по пет ученика за всяка градска община). Кандидатите трябвало да бъдат „с благопаметно поведение“, да имат елементарни познания и да са на възраст от 15 до 17 години. Тези ученици (позитно общ брой не трябвало да надвишава 20 души) ще бъдат стипендианти. Ако се явят повече кандидати, те ще плащат храната и облеклото си.

Общините се отзовавали с готовност на това писмо на епархийския съвет и изпратили необходимия брой ученици. Повечето от тях обаче се оказали съвсем неподготвени за поставяне в училището. След преминация изпит машина от кандидатите били яврили в първия клас на училището. По-голямата част трябвало да се върнат обратно, а трети, които на изпита

¹ ЦИМ—ЦИНАЛ, кнф. оп. 1, а. в. 54, л. 8—11. От тази записка деч, че С. Радулов е изнес на желанието на рилските монаси да открият в манастира духовно училище и семинария.

² Т. Пачев, Из архива на Н. Геров, кн. 1, С., 1911, с. 873—881.

³ В. Мисловски, III, бр. 28 от 7 юни 1909 г.

⁴ Проф. В. Н. Златарски, Мислата за откриване на Духовна семинария в Търново през 1860 г. и нейният неуспех, Учед. трудове, 1931, кн. 7, с. 864—876.

⁵ В. Мисловски, IV, бр. 7 от 17 януари 1870 г.

⁷ Ст. Стамарков, Из историята на Търновското епархийско богословско училище, Аржв за МНН, I, 1909, кн. 1, с. 96—87.

⁸ Так там, с. 92.

показали, че имат известни познания, били задържани в училището, като постъпили в открития социално за тях пригответелен клас.

Занятията започнали на 12 май 1874 г.

Междувременно епархийският съвет назначил и следните четирима учители: лясковчанина Неда Жеков (запълнил Висшата школа в Белград), който „поради липса на по-постоянно лице“ бил назначен и за управител (ректор) на училището, Никифор п. Константинов (руски възпитаник), Христо Брусов (възпитаник на Болградската гимназия, лясковчанин) и Писиф Стоянов (варшавски възпитаник). През втората учебна година (1875—1876) бил назначен за учител руската възпитаник архимандрит Теофил. Нови назначения на учители били извършени и през третата учебна година. Тогава постъпили Петър Генчев (брат на Цана Генчев), Иван Гюзелев (който по-късно в освободена България става министър на народното просвещение) и Н. Марков. Тези трима учители преди това са учителствували в Априловската гимназия в Габрово. През време на Априловското въстание били задържани от турската власт и охърлени в търновския затвор. След потушаването на въстанието биват освободени, но не се завърнали в Габрово, тъй като търновският епархийски съвет вече ги назначил за учители в Лясковското богословско училище. Едновременно с назначаването им епархийският съвет им възложил задачите да преподават учебния план на училището и, ако намерят за необходимо, да направят съответни промени. Тримата учители, които имали вече богат опит в познания (първите двама са руски възпитаници, а освен това имали големи заслуги за организирането на Априловската гимназия), изпитвали въздоголен им поръчение и извазали със следните по-важни предложения: 1) курсът на обучението да се продължи от 4 на 5 години, за да може по-добре да се усвоат не само общообразователните, но и богословските дисциплини; 2) катехизисът да не се изучава само в пригответелния клас, който трябва да остане и за напред; 3) здравословното да не се изучава самостоятелно, а заедно с физиологията; 4) земеделието да се остави, понеже то не може да се усвои задоволително без знанието на химията, която не била застъпена в учебния план; 5) да се въведат като учебни предмети физическата география и космографията, която между другото запознава учениците с правилата за определяне на празника „Пасха“; 6) църковният ред да не се изучава самостоятелно, а като част от литературката; 7) църковното пеене да не се изучава в извънучебно време.

Комисията определяла също предметите, по които кандидатите трябва да се явяват на приемни изпит за приемане в училището. Тези предмети са: свещена история (Стария и Новия Завет), православен катехизис, българска граматика, политическа география, аритметика, кратка естествена история, свещен прочит по френски и турски език и кратка граматически знания по тези езици.

Важно било и предложението, с което комисията искала управлението на училището да премине от епархийски ръководство в ръцете на учителската колегия. За отбелязване е, че всички тези предложения били приети от търновския епархийски съвет.¹

По такава начин курсът на обучението в Лясковското богословско училище (Петропавловски семинария) станал петгодишен. А като се вземе предвид и пригответелният клас, то фактически обучението в това училище трябвало да продължава 6 години. Педагогиката като учебен предмет била преподавана в четвърти и пети клас.

С извършената промяна на учебния план гимназният курс на Лясковското богословско училище се приближил до този на Габровската гимназия. За това безспорно са допринесли споменатите учители от Габрово П. Генчев, Ив. Гюзелев и Н. Марков.²

През учебната 1876—1877 г. в Лясковското богословско училище се изучавали следните предмети:

Пригответелен клас

Закон Божи
Свещена история
Български език
Аритметика
География
Естествена история
Френски език
Турски език
Църковно пеене

I клас

Църк. история
Град. история
Словесност
Физика
Алгебра
Геометрия
Френски език
Славянски език
Турски език

II клас

Църк. история
Град. история
Словесност
Физика
Алгебра
Геометрия
Френски език
Славянски език
Турски език

III клас

Обща църк. история
Град. история
Словесност
Физиология
Физика
Космография
Славянски език
Турски език
Църковно пеене

Учебната 1876—1877 г. била последна на Лясковското богословско училище през времето на османското владичество. Макар Руско-турската освободителна война да била вече започнала, учебните занятия продължили до 2 юни 1877 г. До излизането на руските войски в Търново (25 юни (1877 г.) учениците от всички класове (пригответелен, първи, втори и трети) поможали изпити по всички предмети с изключение на турски език. След вземането на града от руските войски учениците напуснали училището, като повечето от тях отишли в Търново, за да вземат участие във всенародните тържества. Оттук те вече не се върнали в Лясковския манастир. По този начин учебната година завършила без традиционния годишен акт.

Тъй като, както вече бе посочено, след направените промени в учебния план педагогиката е трябвало да се преподава в четвърти и пети клас. (в училището проследяващо само три години, то то предмет (както и психологията) изобщо не се е преподавала в Лясковското богословско училище. Поради преждевременното преустановяване на дейността на училището то не могло да даде цялостна и завършена общообразователна и богословска подготовка на своите първи питомци. Въпреки това обаче повечето от тях се отделили след Освобождението на учителска дейност. По-изтънчани възпитаници на училището от това време са Иван П. Церов, Петър Пешев, Амослов Георгиев, Иван Сарафов, Георги а. Георгиев, Цончо Бонев и др. Общият брой на учениците през третата учебна година е възлизал на около 100 души.

Макар и да проследявало само три години пред Освобождението, Лясковското богословско училище („Св. св. ап. ап. Петър и Павел“ е едно от добре уредените наши средни училища през време на османското владичество. Безспорно заслуга за това имат първите учители в него и особено неговият първ. ректор Неда Жеков.³ Тук трябва да споменем и имената на епископ Климент Браницки (Васил Друмев — по-късно Търновски митрополит) и архимандрит Василски (по-късно Доростолски и Черновишки митрополит), които изготвили специален устав за вътрешния ред на училището. В подрабаването на устава взели участие и членове на Търновския епархийски съвет, и на търновската община, между които бил и известният възрожденски деец д-р Васил х. Стоянов-Берон — човек с богат опит в училищната работа (както е известно същият е бил дългогодишен председател на училищното настоятелство в Търново, а от 1864 до 1867 г. е заемал поста директор на Болградската гимназия).

И в устава като цел на училището е посочено, че то трябва да „приготвя добри свещеници и добри учители в духа на светата православна вяра“. Като се вземе предвид това, както и изискованията на чл. 21 от Екзархийския устав, според който учителите трябва да са възпитани в православна вяра, „да са свиряли поне няколко средно православно богословско училище“ и „да са познати с предаността си към православната вяра, може с основание да се допусне, че Лясковското богословско училище е имало за задача да подготвя свещеници и учители, които да противостоят на чулката католическа и протестантска пропаганда, макар последната да не е имала особени успехи в Търновската епархия.⁴

Съгласно устава към училището трябвало да има лекар, надзирател, иконом, свещеник, писар и друг поместен персонал.

Уставът предвиждал строга дисциплина за ученици и за учители. За извършени нарушения на училищния ред се налагали наказания в различни степени, като при тежки случаи и „след тройно съветване и наказване“ се стигало до изключване.

По-важни въпроси, възниквали в живота на училището, се решават от учителския съвет, който се събирал на заседания един път в две седмици.

¹ Печев за живота и дейността на Неда Жеков в за няколко години е уредбата на Лясковското богословско училище как: Ив. П. ЦЕРОВ, Търновското епархийско богословско училище, Учен. преглед, VIII, 1903, кн. 12, с. 869—876; Ал. ЖЕКОВ, Неда Жеков при уредбата на училището в Лясковски и на Богословското училище в Петропавловски манастир, Учен. преглед, XXV, 1908, кн. 3, с. 62—804.

² За пълен списък на пригответелната промяна в Търново и Търновският кн. ЧАМБИО СТОЙКОВ, Извади на протестантската пропаганда в България, Известия на Института за история, т. 14—15, 1964, с. 66—69.

¹ Как там, с. 115—117.

² Ив. П. ЦЕРОВ, Лясковското епархийско богословско училище, Учен. преглед, VIII, 1903, кн. 12, с. 863.

След годишния акт който се извършва на Петровден се свиквало главното годишно ученическо събрание. На него ректорът правял подробен отчет за учебната административната и стопанска дейност на училището през изтеклата учебна година.

В устава са посочени дневното разписание на учениците, празничните дни, правата и задълженията на посетителите, както и времетраенето на учебната година. Занятията започвали на 15 септември и приключвали в края на юни, след което започвали годишните изпити.

През 1875 г. при училището било основано ученическо дружество, чийто девиз бил „Лозиян себе си“. То разполагало с не голяма, но добре подбрана библиотека, събирало главно руска богословска, историческа и художествена литература. Тази библиотека съществувала и след възстановяването на училището в свободна България. През 1895 г., когато училището било закрито и прехвърлено към Самоковското богословско училище, тя била прехвърлена на Висшето училище в София и влязла като основен фонд на неговата библиотека.¹

Самоковско-Рилското богословско училище. Посочено бе, че управата на Рилския манастир още в началото на 50-те години на миналия век се искала да открие духовно училище в манастира. През 1859 г. игуменът Писиф даже пристъпил към осъществяването на тази идея. Той закупувал в горния край на с. Рила местото „Шлякото“, намисляло се до самата река, за да построи на него сградата за училището. Наскоро обаче Писиф починал и работата била изоставена.

Десет години по-късно, през 1869 г., един рилски подстрижник² изпратил дописка до в. Македония, в която между другото се казало: „Учено, учено и пак учено духовенство ни трябва, г. Славейков! А за да се премахне този голям недостатък, който съществува в народа ни, трябва съгласно и съдействието на всички български общини, та да направят едно семинария и в наш манастир“. Писиф обаче пристъпил, Рилския манастир, защото по местоположението е център на всички народ“.³ Посочихме, че по това време в манастирската управа е направилa официално искане до Патриаршията за откриване на семинария в манастира, което не дало никакъв резултат.

Скоро работите по откриването на богословско училище в този край на България се пренесли от Рилския манастир в Самоков. Както е известно, през 1872 г. за самоковският митрополит бил избран просветният български духовник Доситей, завършил гръцкото богословско образование в Солун. По силата на разпоредбите на Екзархийския указ митрополит Доситей бил задължен да се погрижи за откриване на духовно училище в своята епархия. Това се налагало още повече и от обстоятелството, че по това време Самоков станал средина на протестантска конгресна пропаганда.⁴ В тази насока митрополит Доситей бил дооспорен от ексзархийския протосиндел архимандрит Писиф (по-сетнешния български ексзар). През м. юни 1873 г. архим. Писиф изпратил лично писмо до митрополит Доситей, в което между другото му пише, че „по причина на протестантската пропаганда в Самоков, както и по други причини, е нуждало се да се открие в нас по-скоро едно какво-тоже богословско училище“.⁵ По-нататък ексзархийският протосиндел съветва митрополит Доситей да се обърне към ексзарх Антип I за мнение по този въпрос и да го помолва да бъде изплатена вабрнатата от завещанието на митрополит Алекситий Велишки сума, която да се използва за откриването на училището.

Междувременно митрополит Доситей бил уведомен от известния пловдивски учител Димитър Благоев (родом от Самоков и получил висше богословско образование в Русия) за намеренето на писмените монаси да открият богословско училище в манастира. В едно писмо от 28 февруари 1874 г. до Благоев митрополитът изказва своите съображения, че по-добре ще бъде това богословско училище да се открие не в манастира („а пустинята“), а в Самоков, и то моли да убеди игумена Пантелеймон, който по това време бил в Пловдив, в правотата на това нещo. През м. август същата година били свикани две сбирания на еснавците в града под председателството на митрополит Доситей и с участието на Димитър Благоев. На тях било решено да се осмисли в града богословско училище, като за поста се открие подпоса за възни помощи за построяване на училищната сграда и се изпрати една делегация от видни граждани в Рилския манастир, която да води преговори с манастирската управа в смисъл последната да се откаже от намереното си да открие богословско училище в манастира, а да се съгласи то да бъде открито в Самоков, както и да окаже съдействие за откриването му. Манастирската управа провела разбиране по въпроса и се съгласила с искането на самоковци. Тя даже отпуснала 15 000 гроша за построяването на училищната сграда и послала задълже-

нието да отпусна ежегодно по 15 000 гроша за надръжката на училището. За всичко това тя поставила едно условие — училището да се нарече „Самоковско-Рилско богословско училище“. Самоковци приели това условие.

От своя страна самоковското гражданство също събрало значителна сума за построяването на училищната сграда. Така например митрополит Доситей подарил 50 турски лири, а самоковският гражданин Христо Николца — 1050 гроша, Хр. А. Сребрицки — 1080 гроша и др.

Ексзаршията в Цариград изказала готовност да отпусне редовно всяка година определена сума от завещанието на митрополит Алекситий Велишки за поддръжката на училището в Самоков, „дето по злополука се е загледала една вредителка за нравствените интереси на благочестивото население пропагандата“.⁶

Макар и с недовършена сграда училището било открито на 15 септември 1876 г. Подобно на Лъсковското училище и то било с четиригодишен курс на обучение, като извън три тодини съставяли „средния курс“ (гимназиалния курс), а четиригодишният курс — богословския курс. В същност това било проекторът на митрополит Алекситий Велишки централно училище, чийто основен митрополит Доситей пожелал през 1874 г. Към него бил прибавен едногодишния богословски клас. Учебният план за средния курс бил заимствувал от Пловдивското епархиално училище.⁷ Това по всяка вероятност е станало по предложение на Димитър Благоев, който е бил учител в Пловдив и като самоковец е вземал дейно участие в работите по откриването на богословското училище в родния си град.

В средния (гимназиалния) курс били преподавани следните предмети:

I клас: Закон Божий (Стария Завет), български език (етимология), физическо земледелие (физическа география), числителница (освен четирите прости действия тук влизало запознаването с метрическата система и именованията числа без дробни), българска история, практическо изучаване на старобългарски език, краснописне, турски език. Църковното пеене се изучавало извън редовните уроци.

II клас: Закон Божий (Новия Завет, като тук се включвали няколко урока по църковна история с кратко запознаване с литературата), български език (синтаксис), земледелие (България), числителница (от десетките до отпосветата), обща история (запознаване с биографиите на забележителни исторически личности и с по-важни събития), старобългарски език (практически упражнения) с църковно право, краснописне, турски език.

III клас: Закон Божий (катехизис), български език (ортография), земледелие (Азия, Африка, Америка, Австралия), числителница (от отношенията до края), обща история, анатомия и физиология, турски език.

В богословския курс, който бил четвърти клас на училището, се предвиждало да се изучават следните предмети: богословие (църковна история и патрология), български език (теория на словосноста), алгебра, обща история (стара), физика, естествена история (зоология), старобългарски език, турски език, църковно пеене. Както се вижда, в този курс били застъпени и някои общообразователни предмети. Това е така, тъй като у самоковци е имало намерение богословският курс да бъде продължен с още две години, през които да се изучават повече и по-задълбочено богословските дисциплини.

Първи учители в Самоковско-Рилското богословско училище са били Михаил Минайков, Н. Манев, Георги Капанов, Михаил Венкиски, И. Д. Антиков, Хр. П. Петруров, Иван Сичанов, Димитър Мосинов, Константин Тонджаров. Учител по богословските предмети е бил М. Минайков.

Първи вчителенце, че в учебния план на Самоковско-Рилското богословско училище били включени като учебни предмети педагогиката и психологията, макар че то е трябвало да служи за подготовка както на свещеници, така и на учители.

За управлението на училището е бил изработен устав, в който са посочени задълженията на учителите, учениците и посетителите. По-характерни положения в този устав са следните: препоръчва се на учителите да си служат главно с морални средства при възпитанието на учениците. Наред с това обаче били позволени и боят с пръчи, след като не са помагали моралните средства. Като най-добро средство, за да се избедят злите итри и караници между учениците през време на междучасията, препоръчвало се през това време да извършват разни гимнастически упражнения под ръководството на учителите. Учениците не трябвало да държат у себея си ножове и други подобни неща. За неоправдан отсъствие от клас учениците се наказвали с изолбиране и упражняване в крещописне.

Училището се ръководило от управител (ректор) и училищ-

¹ ДИМО МИНЕВ, Град Ляковци — манастир, сегашно състояние и дейност, исторически и стопански данни, Варна, 1944, с. 152.

² В. Македония, IV, бр. 6 от 4 яну. 1869 г.

³ Вж. Мило Стоянов, пос. сит., с. 53—54.

⁴ Хр. Сребрицки, пос. сит., с. 162.

⁵ Вж. писмо № 170 от 16. IX. 1874 г. на Екзаршията, поместено в същата книга за Ст. Ставировски „Из историята на Самоковско-Рилското богословско училище, Учлн. преглед, XIII, 1907, кн. 6, 1065.

⁶ Ст. Ставировски, пос. сит., с. 167б.

но настоятелство. По-важните въпроси били решавани на общи събрания, в които вземали участие и по-изтънчените граждани.

Уставът определял и училищните празници.

В същност този устав е бил изработен за петроловото училище в Самоков. В него, както се вижда, е заложен един от основните принципи на нашето възрожденско училище — участие на народа в учебното дело. С приближаване на богословския курс към петроловото училище уставът става задължителен и за този курс.

След направения кратък преглед по създаването на богословските училища у нас преди Освобождението и заключаване може да се каже следното. С тези училища се е създавало една цел — да се въздигне на по-високо равнище общообразователната и специалната богословска подготовка на българското ученичество и духовенство. За времето това е било една необходимост, породена от нуждите на църковно-народната борба

и от опасната за единството на народа и ясновлаен пропаганда. Откриването на тези училища е средноядо редица стъпки: нулеводното положение на Българската църква, отрицателното отношение на нашето турско духовенство, липсата на подготвени българо-учители по богословските дисциплини и др. Тяхното създаване става възможно след уредването на Българската епархия, която вече е имала право да основава духовни училища в своя димиев. По това време и броя на подготовените лица за учители по богословие (получава образование си главно в Русия) вече се е увеличил. Най-добра материална база за откриването на такива училища е имало в Търновския и Самоковския епархии. Откритите в тях училища обаче до освобождението не са могли да се развият нито пълна богословски школи. До края на османското робство те са просъществували само в някои начлен курс, който е имал предимно общообразователен (гимназиален) характер.

Ст. в. С. Д. Д.

За четенето в църква

Целта на тази статия е да се обърне вниманието на една слабост, която много често се забелязва в богослужението в църквите и в нашите храмове и към от тях при изпълняване на различни църковни треби. Става дума за четенето при различните богослужбени чинопоследования.

Четенето на Словото Божие, т. е. на избрани места от свещените книги на Стария и Новия Завет, е важна съставна част от православното християнско богослужение. Още в старозаветната църква, особено след Вавилонския плен, в Иерусалимския храм и в синагогите била четена откъс от Завета и Пророците. Тази практика пренесали и в новозаветната църква. На своите богослужби съхранява християните често откъси не само от старозаветните, но и от новозаветните книги. С течение на времето, при установяване на богослужбения чин в Христовата църква, тази практика се утвърдила. По този начин четенето на Свещ. Писание заело голям дял от християнското богослужение.

Четенето на избрани места от Свещ. Писание при богослужението има изключително важно значение за израильтите, защото по този начин те научават истините на християнската вяра и правдата на християнския нравствен живот. Освен Словото Божие при богослужението са предлози и други четива: молитви, канони, кондаци, псалми, синаксари и др., съставени от богоборците и възлюбени църковни отци. В извид на форма и с дълбоко поетично чувство тези възлюбени писатели са дали израз на основни религиозни и нравствени истини и са възпитали добродетелния живот на провинили святост праведници.

Като имаме предвид свещен характер на съдържанието им и целта — дидактическа и нравствена — с която се предлагат на верните тези четива, естествено е да разгледаме въпроса: как трябва да се изпълняват тези четива, т. е. как трябва да четем в църква.

И така, какво четем в църква и как трябва да го четем?

— Словото Божие!

— Слово Божие? А какво е Словото Божие?

— Думи, слова, мисли, учение на нашия Триведен Бог!

— Тогава как трябва да се чете Словото Божие?

— С дълбоко внимание и с благоговение, като Слово Божие. Защото „Св. Писание е като че ли писма, христозигни до нас на нашето отечество. Заради това трябва да ги четем с това същото усърдие, с каквото човек чете писма из своята родина, от която той е отдалечен за твърде дълго време.“ И още: „С чисто намерение за нас поставяне във врата и насърчение към добри дела, съгласно извещението на Православната църква (11 Тим. 2:15). Който чете Св. Писание е просто и искрено сърце, той ще намери в него чиста и истинско познание за Бога.“

Първото условие, което се изисква при четенето на Словото Божие е: дълбоко внимание и благоговение. Вслушане ли се обаче в четенето при най-различни богослужбени изпълнения, все често пъти констатираме, че това изискване не се спазва. Обикновено се чете бързо, не се спазват всички предписателните знаци, не се наблюдават правилно думите, гласува се бързо, а поговорите в чести думи. Да не говорим за това, че някои изпълнители са стигнали до толкова механическо четене и са възмъкнали такива свои думи, които дори изпичават и изменят смисъла на написаното. Странно е откъде се е възприело този начин на наведено, монотонно и безчувствено четене. То нито е четене, нито е пение. То е едно просто монотонно и напълно механично прочитане, така, просто да се изпълни една задължение, което се е превърнало дори в една тежоба. А в такъв случай даже и този, който чете, не вижда радост, а жажда, което е думата и не следя съдържанието и смисъла на текста, което е думата и не следя съдържанието? Как при такова четене ще ти покаже да се молат? Или те добродушно са динили? Или са дошли, да да могат да чуят Словото Божие, да се на-

спадат, да се нахранят духовно, да се провонят към Самого Бога? Нима това понекога същес неграмотно, приборно или замъглено с някаква напел четене или подобие на четене с мърикане под носа, може да отговора на тези изисквания.

Второто изискване при четене Словото Божие е: чисто смирение за наша поука във вярата и насърчение към добри дела. Нима при такова четене може да се търси и постигне поставената цел? Каква е тогава ползата на тези богомолци, които са дошли с добри намерения да чуят, да се насладят, да се нахранят духовно и да се поучат? В такъв случай те нито са чули, нито са разбрали, нито са се насладили, а най-накрая дори са се поучили и нахранили.

Не са редки в случаите, когато се дава благоприятна оценка, чудеса служба. Как се стои сърцето ми, как се изпълни думата ми, днес може да изживяем изключително служба. Мисля, че в тези случаи изпълняват службата и спазват правилата на правилното четене и изпълнение, поставени е на място предписателните знаци и се спазва интонацията. И тогава всяка дума, всяко изречение дават израз на възможности в тях мисли. Разбрали и почувствували съдържанието на всяка дума и на всяко изречение. Службата е постигнала своята цел. А това си рече, че оти, който и изпълнява, е дал добра форма на всеки израз, обикнал е всяко слово.

Когато човек отиде на театър например, той вижда колко много усилия и ползата вложен труд за открити и врати коието се може по-лесно мислата, която авторът е вложил във всяка дума, във всяка фраза и в цялата мисъл. А това си рече, че артистът всякога търси да намери най-верната интонация. Интонацията най-сполучливо правява съвременното, родеото и душата на автора, когато той възлюбено и създавал своето произведение. И тогава се казва, че изпълнителят е можел да намери скритото зърно,ложено в дадена творба. Едва при открит зърното на съдържанието, изпълнителят вече влиза старание и усилие да може да изпълни тази мисъл, да може да я изрази по-ясно, да може да я даде живот, за да може открити, чути, разбрали и възприели правилно да трогне, да развълнува, да поучи, да даде път и живот на вложената от автора мисъл.

Така е в литературата, на сцената. Там едва изпълнителят, преди да наеле на сцената или в живота, чете и препрочита, разучава и анализира текста, търси да открие мисълта и целта на автора и едва тогава търси начина за най-верната и жива изразителност, за най-правилната интонация. И автора отдаващата интонация е главната сила и майсторството на изпълнителя, на четеца.

Ако това е вярно за литературата, за сцената, то толкова повече вярно за четенето в църква. Нима ли е възможно или църковно последование, което да не са съставени от възлюбени и боговъзлюбени писатели? Ами какво да кажем за четенето на само Св. Писание? Или то цялото е Боговъзлюбено? Или там са записани само Господни? Та нима това може да се чете и изпълнява или се правят на художествено четене? Или при негово писане са спазени и са спазвани всички правила на правилното писане и на художествената мисъл? Как може тогава тези писания да се четат без да се спазват всички, абсолютни всички правила на художественото четене, без да се прилага най-правилната интонация?

За правилната интонация, ето какво пише К. С. Станиславски: „Създават интонация и вярно и верният звуков рисунък прибавяват нашето искусство до музиката. Ами музикантите рисунък и интонацията, които го съзрява, не са задължителни, ние (артистите) сме далечати, не е истински художествена на словото. Артистите е дължа да познава всички звукови рисунци.“

Звуковите рисунци зависят от изпълнителя, който добре

познава законите на речта и верните логически ударения".

Игнориращ, ролеви от всяка оценка на авторния текст и сложна на явния звуков рисунок, е мелодията на авторното слово, отгата на от артиста изпълнител на четеца.

Но не е достатъчно само да познава законите на речта — трябва още да умее да събуди в себе си творческа мисъл и живо изображение, да прати думите на автора свои думи и да ги напонава със собствената си емоция, ще рече, артистът и четецът са дължин да проследяват творбата на автора, да спазват мелодията, ритъма и съдържанието на творбата, дадена от композитора, всеки музикант внася в изпълнението свои живи чувства" (Н. О. Масланин).

Така е и в литературата. Четат се и изпълняват творби от Ив. Вазов, от Хр. Ботев, от Яворов, от Дебелянов и всеки изпълнител търси да намери в творческата мисъл на автора и всеки различно я открива и дава. Но главното там е търсене на онзи чужда мисъл на автора и в музиката и в сцената. Там изпълнителят е много високослещ към себе си и търсене и в изпълнението на авторната мисъл.

А как е при четенето в църква?

Обикновено това търсене липсва. Чете се бързо, механично, монотонно, неправилно, замъглено, изопачено. И какво се чете така?

— Първо, Словото Божие!

Та това са слова, мисли на Самото Божие! Четат се пророческите писания, които понякога са така силно изобразителни, а понякога пък мълчави и утешителни. Така се четат псалми на св. цар и пророк Давид, в които той потия душата си в изгоден си състояние в съзвучие на рокайването и пр. Самос безчувствено се четат паримисти, канонът на всяка служба и пр. Така се промъква писанията на светите апостоли и т. и.

Всеки просветен човек изпитва истинска наслада, духовно се нахранва, когато слуша правилно, точно, художествено прочетено стихотворение, разказ, статия или пък някое съобщение. Той се улича, преживава онова, което авторът е вложил в своето творение. А когато пък авторът е известен и почетен, а изпълнителят е намеря живаца на вложената идея, тогава се получава пълно съединение между автор, изпълнител, изпълнителят и слушателя. Това значи, че поставената цел е постигната.

А за да се стигне до такава степен на търсене и да се постигне поставената цел е необходимо да се спазват много условия.

Първото условие е, четецът или изпълнителят да се мобилизира духовно. Това мобилизиране е абсолютно необходимо, защото ще се пристъпи към оживяване, към изпълняване на словото Божие, към писанията на пророците, на апостолите, на просветените църковни молитвеници и неспосици и т. и. Тук това подготвяне и това високо съзнание не трябва никога да отслабва, защото четецът, изпълнителят, както това вече се каза, не чете за себе си или само за себе си. Той чете и изпълнява за онези, които го слушат, които са дошли да чуят Словото Божие, да се насладят и да се нахранят духовно.

Художественото четене, де такъв род изкуство, по-малко от което не съществува". Не е ли това силно важно и задължително за църковното четене, където четецът трябва да се старее да "изобрази цялата картина", хванато възвразителните пророчи и писатели, евангелистите, апостолите и всички съставители на църковни служби и последователи, на богослужбени песни, на молитви са имали предвид и са в запаметили в своето творение! А сега какво е необходимо — тази картина да се оживи, да се оживи тази чрез правилното четене, че богомолстват, като и слуша, да може и да я види с духовните си очи така ярко изобразена, каквато е и вложил авторът в началото той е вложил в самото творение.

Но ще каже някой: това е много голяма работа и за да се успее, са необходими много условия, да се изучат много правила. Това е вярно, но шом е въпрос да се произнасят Господни слова, или пък пък слова на апостоли и Божии угодници, потребно е да се знаят и да се спазват по-нататък най-елементарните правила за доброто, правилно, изразително и художествено четене. А те са известни на всеки просветен човек. Това е силно важно на преподавателните звания, тогава, знаят, знаят, знаят, тире, многоголеми, скоби и т. и. Не може да се отдели всяка дума в едно изречение. Съвременно на думите в едно изречение и отделило им стана само при спазване на преподавателните звания.

Нева сега пък да видим какви са правилата и изискванията за едно художествено четене, към което трябва да се стремим и църковното четене.

1. Логическите ударения да бъдат сложени там, дето трябва. Всяко изречение изразява някаква мисъл. Затова четецът трябва да намери в това изречение главната дума и нея да отдели от логическото ударение.

2. От вярно сложено ударение зависи ритъмът и темпото на четенето.

3. Четецът е длъжен да предава художествената красота както на формата, така и на съдържанието на текста.

4. Четецът, за да може да бъде убедителен в четенето, трябва да фразира текста.

А за да можем да фразираме, това ще рече — да можем да разделим фразата така, че смисълът ѝ да стане ясен за слушателя, главният предмет на речта да се отдели и всяка част на фразата да получи тъкмо онова значение, което ѝ принадлежи. Затова е необходимо изведи, както се каза, с един поглед да се обхване фразата, добре да се проиние в смисъла на това, което предстои да се чете — ясно да се разбере самата мисъл, за да може да се разбере и от слушателите" (Сергеичков).

... Той, който говори, трябва да умее да отдаде главните части на фразата, за да ги направи по-ясни и да остави в изясняване всичко, което има второстепенно значение... При четенето нищо не би излязло, ако всичко има еднаква цена" (Ремне).

Тези изяснения и затвържения на отделните части на фразата изкусният четец постига освен с вярно поставеното логическо ударение, още и с усиляването и отслабването на гласа, с паузите и промяната на ритъма.

В художественото четене не може да се допуска неоправдана прибриваност и небрежност при произнасяне на думите.

Нека сега всеки църковен четец да се вслуша и да слуша четенето в църква и за си направи извода, какво и как се чете.

6. Освен чувствено за верни логически ударения, ритъм и темпо, освен уменията да фразираме в художественото четене е необходимо да се произнасят трици и за емоционалните оцветявания на текста. А това ще рече, четецът съ своите емоционални чувства така да оживи текста, че слушателите да могат да усетят първото, което авторът е вложил в текста.

7. Случайности при четенето не може да бъде основна на изкуството. А пък без основа, т. е. без законите на речта, няма изкуство, а — просто диалектизъм.

8. Четецът трябва да се стреми да осъществява, както се каза, словесно действие, а това ще рече, че слушателите да може да видят в своето изображение мисълта на автора вече като действие.

9. Ней-цене, четецът така трябва да чете, че да може да захване с чувствата на автора. Така той ще може да ги предаде на слушателите.

И така, верните логически ударения, ритъмът, темпото, художествената правда, уменията да се фразира, емоционалните оцветявания на текста и пр., това са необходимите условия, за да може читателят всичко да въздействува на слушателя.

Великият Гогол, сам възхвалява четец, пише: "Има по-важното от онова въздействие, което упражнява върху човека съдържанието съгласуването на частите помежду им, която това човек е можал да чуе само в музикална оркестър".

А В. И. Немирович-Данченко обичал често да поитра, че "ключът към творчеството е текстът на автора. Ако текстът не завлади душата ти, то нищо не може да помогне в нищо няма да се получи. И само от тогня авторски текст, с верни логически ударения, изпълнителят може да намери верния образ и верния ритъм".

"В текста се намират дълбоките корени на вътрешните чувства, които ще разширяват в душата на изпълнителя и ще дават и разностранен и сладък плод, стига само изпълнителят да ги сложва предизвикано и възбудено в сърцето си и в своя талант".

Да използваме нотите на великите музиканти или да използваме думите на големите поети е силно недопустимо".

Ако това е съвършено вярно за музиката, за словото, за театъра, колко повече това е вярно за четенето на Словото Божие.

Следователно, от четенето трябва да излезе нещо! И наля да излезе нещо, се чете Словото Божие и се изпълняват различните богослужения и многоославявания? За да излезе нещо обаче необходимо е да се обрне по-голямо и бих казал изключително внимание на четенето и изпълнението на художествено, да се изгледо съдържанието, да може да се "запал душата" на слушателите, които са предимно богомолци. За да се постигне тази първа и крайна цел, може би ще трябва, както в Духовната семинария и особено там, а така също и в Духовната академия, да се провежда курс по художествено или по-скоро правилно четене, както на български, така и на славянски език. Иначе нашето четене, нашето служение ще бъде като алмаз, но зъбнит, но не тоши, не разливна, не възбудява, не трога, не "палва душата", а тогава повята е пикава. А това може и трябва да стане, защото е днешното време на просвета, култура и наука не може и не бива да се чете как да е, да се мълчи, да се замъглява, да се изопачава смисълът на четенето и да се предава в недоумяване Св. Писание, което е боговъзгласено.

Свещеннооном Д. КАЛЕВ

В ЗАЩИТА НА МИРА

ПО ПОВОД ИЗВЪРШЕНИТЕ ПРЕЗ ПОСЛЕДНИТЕ ГОДИНИ МАСОВИ УБИЙСТВА ОТ ПОРТУГАЛСКИТЕ
ВЛАСТИ НА МИРНИ ГРАЖДАНИ В МОЗАМБИК НЕГОВО СВЕТИШЕСТВО БЪЛГАРСКИЯТ ПАТРИАРХ МАКСИМ
Е ИЗПРАТИЛ СЛЕДНИТЕ ТЕЛЕГРАМИ, С КОИТО ОСЪЖДА ТЕЗИ ЗЛОДЕЙНИ:

Пастор д-р Финал Потер
Генерал секретар на Световния
съвет на църквите
Женева

Канон Бургес Карр
Генерален секретар на Конфедерацията на африканските
църкви

Найроба, Кения

Българската православна църква подкрепя публикуваната от ССС декларация, с която се осъждат масовите убийства на мирно население в Мозамбик.

Ние и църкът на Българската православна църква сме дълбоко потресени от тези масови убийства на беззащитно население в Мозамбик, извършвани от португалските колониални власти. Подпишати от нашата човешка и християнска съвест, ние осъждаме нечовешките злодеяния и кървявата разправа с един свободололюбив народ, който се бори героично за придобиване на основните човешки права и свободи.

† МАКСИМ
Патриарх Български

Световното обществено мнение е възмущено от разкритите последък масови убийства на беззащитни жени, деца и стари, извършвани от португалските колониални власти в Мозамбик. Ние и православното духовенство на Българската православна църква осъждаме тези злодеяния. Нашият народ е изпитвал тежко патетично време, преминал е през огъня на много страдания и унижения, затова тежко възмущава странната трагедия на народа от Мозамбик, който самоотвержено се бори за своята свобода и независимост.

Кървявата разправа с мирното население на Мозамбик е черно петно за съвременното културно човечество. Жестока те убийства възмущават съвестта на всички честни хора по света.

Като осъждаме тези нечовешки жестокости и кървява злодеяния, ние се присъединяваме към всички хора с добра воля, към всички хуманисти и миролюбиви организации в света и по-специално към ООН с апел да обединят усилията си, за да се постави край на издвоятелствата над населението в Мозамбик и то да бъде освободено от врема на колониалното робство.

† МАКСИМ
Патриарх Български

Трагедията на един героичен народ

Мозамбик е страна в Югоизточна Африка. Територията ѝ е 783 030 км², а броят на населението възлиза на 6,789 млн души (1963 г.), главно от народите банту (98%). В страната живеят около 60 брой португалци и малък брой мулати и индианци.

Колониалното господство на Португалия в тази страна започва от началото на XVI в. В 1507 г., след упорита борба с арабите и местните племена, португалците се установяват по източното крайбрежие на Африка, завладяват всички главни пристанища и създава и превръщат Мозамбик в основна база за търговия с роба. В продължение на три века те са изнесли от африканските си колонии (Ангола, Мозамбик, Гвинея (Бисау) и островите Зелени нос) около пет милиона роба най-вече в Бразилия, наречена "черната дъщеря на Ангола". В 1752 г. Мозамбик е обявена за отделна колония — Португалска Източна Африка. През 1951 г. тя е провъзгласена за "заморска провинция" на Португалия.

От установяване на португалското колониално господство досега местното население търпи непомислимо социално несправедлив и злив. Подложено е на тежка експлоатация. Лишено е от най-елементарни права и свободи: 98% от населението е неграмотно. Смъртността е 91,6%.

След Втората световна война, както във всички колониални страни, сред народа на Мозамбик се появява силен стремеж към свобода и независимост. През 1964 г. този стремеж прерасна в организирана въоръжена борба, ръководена от Фронта за освобождение на Мозамбик (ФРЕЛИМО). В резултат на тази героична борба е освободена вече една четвърт от територията на страната (200,000 км²) с население 900 000 души.

Португалските колониални власти чувствуват, че навлизава краят на тяхното господство в Мозамбик. А на тях все пак се има да изгубят големите природни богатства на тази страна и естествата работна ръка на местното население. Затова с всички средства се стремят да задържат своето присъствие в Мозамбик. За да постигнат целта си, те прибягват до масови убийства не толкова на организираният бойци от Фронта за освобождение на Мозамбик, защото това не им се удава, колкото до истребление на мирно и беззащитно население.

Наследствени испански мисионери, работещи в Мозамбик, разкрива много такива престъпления на португалските колониални власти. Световната общественост е потресена от тези кървополютия. Пивангита се молила вълна на протест срещу тези злодеяния.

Английският в „Таймс“ помества статия от същешки Азриан Хестингс от Бирмингам, при наслова във основа на разкритите на испански мисионери, а които се описват конкретни случаи на проведена жестокост при масови убийства на мирно население в Мозамбик. Предлага съдействието на статията (с малки съкращения).

„Западен централен Мозамбик през последните няколко години е арена на постоянни конфликти между португалската армия и ФРЕЛИМО (Освободителния фронт на Мозамбик). Много африканци от областта, както и другите в Мозамбик, симпатизират на партизаните и им дават храна и убежище от време на време. Събличали се е разстича партизанска дейност, португалците стават все по-брутални и извършват систематически геноцидни кланета в селищата, които те смятат, че подкрепят ФРЕЛИМО.“

Имаше цяла серия от такива кланета в областта Мукумбура между май в ноември 1971 г., които по своята стражост съвличат с това в Ми Лап, Виетнам. Силите на сигурността се чувствуват свободни поради явлението, че на стотинци мизн няколко имена журналисти и че жертвите не знаят никакъв европейски език. Но испанските мисионери в областта събраха подробни сведения и сами априорно избихте.

Некои от тях, които протестираха, се принажат от много месеци в затвора, без да бъдат съдени. От 1972 г. насам много други кланета са станали, като за последното, за което знаем, е това на няколко стотин души в селото Виринму през декември м. г. Досега никакви сведения за него не бяха проникнали в света. От тогава всички мисионери пунктове в района са закрити от правителството, така че надали е възможно да се получат сведения за най-последните кланета.

Пълното описание на клането във Виринму, тайно я приживя изготвено от мисионерите в областта, е следното:

На 16 декември 1972 г. селото Виринму стана жертва на военно нападение от въоръжените сили. След бомбардировка войниците, които бяха довели тук с хеликоптери и бяха вече оградили селото, нахлува в него. Тяхната ожесточеност увеличи ужаса на жителите, които и без това бяха тероризирани от бомбите. Войниците започнаха да обискват полюбите, веднага след което последва клането на хората.

Група войници натъкна част от жителите в един двор и ги разстреляха. Преди това накаралха мъжете и жените да наскат поотделно, за да могат да виждат по-добре разстрелите. През ситиал един войник показваше кой да излезе. Посоченият ставаше и се отделяше от групата. Войникът

разтресаше. Жертвата се повалише мъртва. Чрез тази процедура бяха убити най-много хора. Много деца, прегърнати или висящи на гроба на своите майки, бяха разстреляни заедно с тях. (Следват имената на 1 № от жертвите, заедно с таклата изврат).

Една жена на име Вайна, беше поканена да се изправи. Тя държеше на ръце детето си — момче на 9 месеца. Падна пронизана от куршум. Детето падна заедно с майка си и седна до нея. Паднаше отчаяно. Един войник се приближи към него, за да го изкара да спре да плаче. Ритна го ожесточено, като смаза главата му с кръв: „Милион, куче!“

Простриятото дете повече не плачеше. Войникът се върна с ботуш, пиретр и краш. Другарите му войници поздравиха дошкото му с бури от аплодисменти. „Добре направено, ти си голям храбър!“ Това бе сигнал за нападато на страхоу войнбулен мач. Другите войници последаха примера му.

Някои войници обхваляха някояко и пативаха хората в колибите им. После ги запалваха и хората изгаряха вътре. Понякога, преди да подпалят колибите, хвърляха ритни гринати вътре. (Следват имената на 34 души, убити по този начин, сред които деца по на няколко месеца).

Скитания в селото, войниците намериха жена, чето име бе Зостина. Тя бе бременна. Поинтаха я от какъв пол е детето, което е в нея. „Не знам“ — отговори тя. „Скоро ще знаеш“ — казаха ѝ те. Разпраха корема ѝ и снож и изтригна-

ха вътрешностите ѝ. Показаха ѝ зародиша, който конвулсивно потриваше, и ѝ казаха: „Погледи, сега вече живеш“. След това изтригна детето и майката. Други войници се забавляваха, като сграбчваха деца за краката и ги удряха в земята. (Следват имената на децата, убити по този начин).

Няколко офицери от Героаната дирекция за сигурност придружаваха войници и участваха в убийствата. Един от тях най-напред съставяше журтите си с юмури, след което ги застреляше. Сред тях имаше деца и старци. Много хора бяха изведени където солото и убийти. На другия ден много трулове на възрастни и деца между 11 и 15 години бяха открити край реката Ниагарапава. Бяха страшно обезображени. Някои трулове бяха натрупани на купове, други лежахха във всевъзможни пози. Имаше указания, че някаква странна игра с жертвите се е разиграла, преди да бъдат убийти.

Португалски офицер е заповядал да бъдат избити всички обитатели на селището, за да няма останали живи свидетели. Клането продължило до падането на нощта. Тъмнината помогнала на някои оцелели да се спасят с бегство. Предполатаме, че общият брой на избитите е около 400 души.

Това е един несравним епизод от историята на колонизацията в Африка през XX век“.

Док. Г. ЦАРЕВ

Декларация на Президента и на Генералния секретар на ХМК

С чувство на дълбоко удовлетворение ХМК се запозна със срещата на Генералния секретар на КПСС Леонид Брежнев с Президент на САЩ Ричард Никсън.

Ние приветствуваме резултатите от техните разговори като ясно потвърждение на факта, че човечеството е превазминало епохата на студената война. За съжаление, същевременно констатираме, че в света продължава действително на борещите се сили против международно отслабване на напрежението, разоръжаването и мирното сътрудничество на народите.

Срещата на двата висши държавници ни обхвалява като решителна крачка напред към осъществяването на политиката на мирно съвместно съществуване.

Тази среща е силен пример за това, че в рамките на политиката на мирното съвместно съществуване сътрудничеството между държавите е различен обществен строг и възможно и необходимо и че по пътя на доверие между народите и правителствата то може да расте.

В подобряването на съветско-американските отношения

ние събраме един съществен принос за международното отслабване на напрежението и за укрепването на мира за много поколения. Ние сме убедени в това, че започнатият път води към достигането на мира в осигниата на кризите, особено в Близкия Изток и в Камбожда и дава во-големи възможности на развитите страни да помогнат всеотришно на борещите се за свобода, независимост, справедливост и икономически прогрес народи на Африка, Азия и Латинска Америка.

ХМК си поставя за цел да допринесе за оформяването на общественото мнение в полза на мира, да подкрепя политичните, както и мироловните стремежи и усилия, за да направим възможно отслабването на напрежението. За това ние се молим, да това работим с всички достъпни за нас средства и към това зовем всички християни и църкви в целия свят. В този смисъл ХМК приветства спогодбата между СССР и САЩ и преди всичко спогодбата за предотвратяването на атомните войни и персептивите, които тази спогодба бележи за мирното бъдеще на цялото човечество.

Проповед за Успение на Пресветата Богородица

Възлюбени братя и сестра,

Днес чествуваме с молитвени възпомощания Успението на пресветата, пречиста и преблагословена Майка Божија — св. Богородица, члещица на благочестивото семейство на св. св. Иоанни и Анна. Тя раста три години при своите родители в обикновените условия на тогавашното градско семейство. Била насочена към боготмислеще и вяра от малеческия възраст и удостоена от Промислителя Бога, да стане „Врата небесна“, път Господен за идването на Единородния Син Божиј в света на копенешкото за правда, мир и любов човечеството. Живата сила на благочестното, което си избира място в скръпниците на човешкото сърце и дава благодат на човешките мисли и дела, малката Дева от Назарет приложена в действително си и с нея живе вече две хиляди години като тълмаме светело на азбест на светлата ие християнска вяра. Затова и нейното блажено успение, което празнуваме, събира днес нашите мисли, нашата обич, нашата надежда, запото, както се казва в химала на Богородицното успение, тя, Богородица, е винаги будна в молитвата си за човешкия свят и като усърдна ходатайка пред Бога е веруващо упование на виршителите, нем гробит и смъртта не се я удържали в убийствена преграда, защото тя и Майка на Живота — Майка на Христа Бога, в присноденствата ѝ утроба.

Земният път на св. Богородица е труден и свързан с много мъци и винитания, както е и в живота на всеки човек през всички времена, Онова, което ѝ дава сила, за да превъзмогне

не скръпите на паравните житейска пътина, е члещата ѝ подчиненост на волята Божија, изразена с простота и свиршеност на смиренното, в думите ѝ към св. Архангела Гаврила, Пратеник Божиј, който ѝ съобщава, че тя е намерила благодат у Бога, че родената от нея ще се нарече Син на Вещииния: „Ето рабинята Господня нека ми бъде по думата ти!“ При такова смирение Бог провеща чрез Назаретската Дева обещаната победа над злото. На тържеството на Божија Иван за силсене на човешкия род от печата на духовното и физическо члещие, докоснало дор и тварите, които излизат и мъртвата природа, при първородния грех. Победа, чрез „Семето на мелята“ — Спасителът на света, който ще смаже главата на змицата — дявола (Бит. 3, 15).

Домът на блажената почина на Божията Майка, денят Успение Богородицно, ражда у нас желание, да се молим и да говорим за нея, за нейното високо достоинство, поради което става застъпница и бърза помощница на всички, които се молят и се топлията на сърцето си прибягват искрено към нея при душевни и телесни страдания, при скръб и небагполучица. Но това наше желание, да говорим и свидетелствуваме за нея и нейния живот, среща пречка от твърде важно естество, а именно: светлите апостоли и техните приемници си оставали твърде малко писмени сведения за нея. Как да си обясним това мъчлание на светите мъже за Божията Майка? Не е трудно обяснението! Както светлите апостоли, така и техните ученици били прямото звити с проно-

вста за Томи, Когото биха видели и попинали с ръцете си, бяха се облагали на работо Му, бяха си подали позете, за да ги омие пред установяването на величайшото таинство — св. Евхаристия, бяха слушали от божественото Му уста „дух за вечен живот“. Те бяха змие и деля, които имало да преобръщат духовно света на отпадналото от истински Божество. В тази гигантска борба, в която светлите мъже имали едно единствено оръжие: Словото за истинския Бог и пратения от Него Исуса Христа, те всички забравиха. Забрали своите лични нужди, не виждали рисковете, на които са изложени от вътрешни и външни врагове — от лжебратя и силните на деня езически владетели, които изправиха срещу Христовите свидетели „острието на меча и своята неограничена власт на господаря“.

Но в това, което е казано за св. Богородица, е достатъчно, за да я опознаем, да докажем, че тя е за „цялата вселена велико съкровище“. Тя се поверява напълно на думите на небесния посланик Архангела Гавриила и постига най-високото познание — познанието за божественото достойнство на своя Син и търгва мъчалния, богосъзервателна и покорна на Неговите стъпки.

От светото Предание знаем, че след Възнесението на Христа св. Богородица живяла неотдавна в светия град Йерусалим в дома на св. Иоан Богослова до 50-та година. Времето си тя прекарвала в молитва и грижа за бедните, отрудените, нещастни. Много често я виждали на молитва на Голгота, на мястото където бил забит кръстът с прикован на Голгота, на Елескопската планина, където Исус бе плакал един единствен път за гъзната слаба на смещения град Йерусалим и в Гетсимания. На Голгота тя си спомняла ужаса на обезумелите тълпи, които крещели срещу Праведника на кръста, опиянени от външната на Христовите врагове и от собствената си духовна нищета, силно водрана от необичайното зрелище: обвиненик с толкова народен патос „Цар Израелев“ те виждал на кръста, заедно с двама прочути разбойници! И от всички тези места особено обичано за Богородица било Гетсимания, където близо до Иосафатовата долина, имало гробища за бедните люде, където се поклоили и нейните родител Иоаким и Анна, както и дърводелецът от Назарет — свети праведни Посид, обручник на Мария. Тук тя преживявала отново чувствата, които възбуждали нейния молищ се в Гетсимания Син пред изкупителните Му страдания на Голгота; мястото където пот облявал божественото Исусово чело от шарпата Му молитва за тяхния товар от грехове, който лежал над човешки род.

Така безмълвно, в делова християнска любов към човешките, в трудове за укрепване на младата Църква Христова, която се устремявала по всички краища на тогавашния свят, преминавала земния живот на Божията Майка. Тя ставала все по-известна на човешките и народите, гдето е бил благовестен Христос, Синът Человечески, Синът Божий.

Видели на молитва на Елескопската гора Божията Майка била известна от св. Архангела Гавриила, че е настъпила края на нейния земен живот, че след три дни ще бъде нейната блаженна кончина.

Тя и ставало, Горещото и в постоянно желание по-скоро да бъде при своя Божество Син, да разкъса връзките си с earthly земно и преходно, да бъде там, където грее Божикото лице, се обещавявала. В предсърцието си дин тя била огредена, както винаги, е любовта и благолюбивата почта на християните. Това благоговение към Божията Майка и писмено е засвидетелствувало в древнохристиянска документация. Св. Игнатий Богоносен и посланието си бележи за светата Майка: „При скръби и преследвания тя е бодря, при нужди и недомъгъе не се оплаква, при оскорбление — признателна, съблудствувала на нещастие и притеснение и като им състрадала, не закъсняла да им се притече на помощ. На нашата нова вяра и на люканието ти е утешава, а на истински херои във всички дела на благоговението — Помощница“ (П. Флоренсий, „Стоп и утверждение истины“, стр. 361).

В дома на св. Иоан Богослов, където светата Майка пребивавала, се стемня много нейни почитатели и родствената и моливи свята закрилица и ходатайка пред Бога да не ги лишават от помощ и закрила и след нейната земя кончина. При тези трогателни последни сцени тя изпявала безграницата си обич към човешки род, като обещала, да бъде небеса застъпница за всички, които с вяра прибягва към нея — човешколюбивата пресвета Майка Божия. През тези скръдни предсърци дин тя не забравяла да предаде завещание-

то си: скромното ѝ имущество да бъде разпределяно на две бедствалци вдовици, а поробеието на престоятно ѝ тло да стане в Гетсиманската градина, където бяха погребани нейните родители св. Иоаким и Анна и нейният обручник св. праведни Посид.

Премислите по всички краища на земята свети апостоли Христови прекосявали усърдята си промовед на Евангелието и се явили по Божие внушение при отминаването от този свят Божия Майка. Св. Нови Дамаскин пише, че „Те, подобно на облак и оред, се спускали, за да посукат на Божията Майка“ (Иоан Дамаскин, „Сказание с земной женщи Пресвятой Богородицы“, стр. 179). Тазк, която бхъ настрадала в трудните обстоятелства на тяхния проповеднически подвиг, която им вдъхнала кураж при силната смъртина на смирена съществуващите езичници, получила в предсърцието си дин утехата на голмата астооса преданост и израз на скръбните им сърца за раздалата им с нея. Нейното последно завещание към светите апостоли било да продължат благовестие, което им предал нейни Син и Бог, за да се възроди света на човека през истините на светото Евангелие и тъй да се облекчи неговата духовна и земя слаба, озлочестена от греха и отстъпването от истинския Бог.

Било 9 часа сутринта, но наше време или три часа на деня по рачко време, на 15 август, светите апостоли в края ораждали отходката на земята света Майка Божия. Светлина покрива горницата, където тя очаквала своя край. Пророци и проповедници от Стара завет, които говорели и писали за Таинството на нейното зачатие и раждането ѝ на нея на Месия, ангели и пророци-праведници, сред които бил сам Господ Исус Христос, отразили се в сияна светлина смъртин одър на Пресвятата, която се възгледала в това чудно множество от неботелите. Синопно приласкана от Христа Госвото тя предада душата си Нему, за което Митрополит Филарет пише: „Както Приснодана послала в своите ръце Сана Божий въз време на Неговото земно младачество, то за одалата на това, и Симвл Божий възнае нейната душа на Св. олите ръце“ (Митрополит Филарет, „Слова и речи“, т. I, стр. 209).

Како при Възнесението Христово апостолите наблюдавали отделяването на прославения Син Божий и небеса, така и сега, те виждали летяща към небесите обитател на душата на Пресвятата Дева Мария-Богородица.

Молбата ѝ била удовлетворена от светите апостоли и нейните родственици: светото ѝ тло било погребано с много почести в неспояния в Гетсимания. Но когато след три дни пристигнала в апостол Томи, който бил възпренствувал за присъствува на погребението, и гробът на Пресвятата бил открит, за да ѝ се поклони, намерили го празен. Настроили били само обичайните погребали поклави. И тъй, гробът ѝ станал, както Църквата славослови: „Слаба към небо“, към което бива възведена от нейни Син и наши Славослови.

Успешното на Пресвятата Божия Майка в възнесението на душата ѝ отгово им напомни за таинственото валие на патриарха Якова пред града Харран, който вижда на сън „сваба на земята, а върхът ѝ допиря небо“ и, като се разбужда, възторжено вика: „Това е дом Божий, това е врата небесна“ (Вит. 28, 12—13, 17). Тазк „врата небесна“ е Майката Божия, чрез която Господ идва на земята в плът и тазк „врата небесна“ остава за вечни времена път на нашата молитвена памет към нея и на нашата молитва за помощ и утеха при скръдни обстоятелства на нашия живот.

Затова в деня на молитвено чествуване на Успешното на Божията Майка св. Църква напомни пророческите думи на нея: „Възела на Пазова, прокукувала от Валама“; „Наратаранна кукувала“, „Врата непрохозна, предвала от Иезекил“, „Жезл на Аврия, пронизала петдвана“, „Света Святых, от серафимите наречена“.

Успешното на Божията Майка и всички събития, свързани с него, им напомнит, че телесната смърт на човека открива пътя на безсмъртната душа към нейните вечни обители при Бога. Затова, като молим стовицата пред престола Божий Богородица за ходатайство и силно застъпничество за нас грешните, нека подражаваме на смиренното ѝ и утвърждаваме нейните добродетели в нашии лични отношения, за да намерим благоволение и милост от Бога на всещедрите милости! Амин!

Архангелдрит ГОРАЗД

Проповед за Успение Богородично

Св. Църква в годишния кръг е отредила най-много празник за Пресвета Дева Мария. Между тях най-същностелен и най-голямо значение е днешният — Успение Богородично.

Това празник по историческа правда е възпоминание на Богородичната земя кончина, но той, по същество и значение, не е траурен, а е духовно радостен, защото възпомяна-

„Мария избра добрата част, която няма да ѝ се отнеме“
(Лука 10:42)

ва небесното преселение на Пресвятата Божия Майка. 25 чест на това събитие и в прославна на Богоматер по родината ни земя и въ целия православен свят са издигнати множество храмове и манастири при изпа на вековете. Празникът Успение Богородично педагогично ни посочва метода за ду-

ховен растеж и съвършенство и нагледно илюстрира евангелската истина за безсмъртието.

Господ Исус Христос, както чухме в св. литургийно евангелие, гостуваши на Марта и Мария, ясно и категорично изрече следен метод за духовен растеж и съвършенство с думите си: „Мария избра добрата част, която няма да се отнеме“, защото като седял при нозете на Исуса, тя с цялото си същество слушаше словото Му, а който слуша и изпълнява Словото Божие, той расте духовно и се устремява към лазурите на светостта. Така Св. Дева започна от своето детство и продължи до залога на земния си живот и зауй безсмъртния и дух роди обилно плодове на „любав, радост, мир, дълготърпение, благодат, милосърдие, вяра, кротост, въздержание“ (Гал. 5:2).

Неинят духовен образ се очертава в нашето съзнание, когато проследим нейния живот: за нейното детство, възвездането ѝ в храма, където тя расте дуом и телом в божомислие при четене на свещените книги; за благоговейте на небесния вестник, че е избрана да стане майка на Спасителя; за раждането на Богомладенца и бегството в Египет; за чудното пророчество на Самона, който земя Младенца на ръце, благодари на Бога, че е доложил жена да види изгрена на Духовното Слънце на живота и каза: „Ето Тво деци за падане и ставане на мозиана и за предмет на противоречия и на самата теб, меч ще пронже душата“ (Лук. 2:34). И Богоматер почувства, че ѝ предстои да изпита мъки и страдания като никоя друга майка в света. През земния живот на Спасителя Христос Богоматер Го създава и беше най-близък свидетел не само на Божествения Му слава, но и на Голготското Му страдание и възникване. Тя почувствуваше болката от предаването ѝ, който разкъсваше майчиното ѝ сърце, когато гледаше смъртните мъки на Божествения си Син. В пождожие на Кръста съкрушена от съръб и безкрайна млодот, тя чу Исусовия завет: „Жево ето син ти“! Тя и заапаред няма да бъде сама! Тя в анието на посочения св. Иван Богослов ше има всички Христови следовници за евои дела! Само ѝ се напешааше: „Не плача, земя майко, ти ше имаш и правото и силата да общаш и спасяваш твоята многобройна земя чедла!“ А на Св. Иоана рекъл: „Ето майка ти!“ И от поколение на поколение, от век на век се предава този образ на всепошката майка, от който грее любов и състрадава към всички хора по земята.

След възнесението Христово Богоматер върва по стъпките на св. апостоли, по гробовете на св. Иоан. На Педесетница и тя, в шестия на апостолския събор, плузнава благодатта на Св. Дух. Апостолите станаха безстрашни носители на Христовото благоговие и основаха и разшириха царството на братството и мира. Св. Богоматер проява удивителна апостолска дейност. Тя възлюбено и смело проповедаше учението на своя Божествен син до гр. Ефес и на Балканите — Св. Гора. Когато доловя края на живота си, тя идева в Йерусалим и на днешния ден блаженно заспява — предава духа си на Спасителя Христа. Апостолите, които били присъствали напред за делото на благоговейното, чудодейно били събрани пред съръбния олды на Богоматер. След тържествената духовна церемония, тялото ѝ положили в една пещера и входа ѝ захдурили с каменна плоча. На третия ден догъл отсъствуваша ап. Тома, който пожелал да се поклони и педуне десницата на Божията майка. Когато отворили гроба, с поучада констатирали, че е празен. Св. Богородица бе преминала през смъртта във вечния живот, а нейното тяло, обновено, бе възнесено в Небесния чертог. За нейната духовна чистота, красота и святост тя получи безсмъртие и се удостои да бъде увенчана с диадемата на вечна Небесна Царица по чистота от Херувимите и несравнено по-славна от Серафимите.

Са. Отпи на Църквата с лара на духовното си прозрение свидетелствуват, че Ангелски чинове били пратоши на земната, за да поздравят своята повелителна и да я придружават в нейното славно възнесение към Небесните простори. Придружавана от тях и ублажавана от тяхните квалейни химни, тя се възкачвала към звездния мир. Херувимите и Серафимите ѝ посрещали горе пещери: „Коя е тая, която възляза от пещината?... Коя е тая, що блещи като зора, хубава като месечината, светла като слънце?... (Песнь песн. 3:7; 6:10). Най-горе в Небесния чертог Господ Исус Христос приветствува общавата Си земя майка, притиска я до Своето съкровно сърце и ѝ възкачва на Небесния царски трон, като невоинствено сърце и възкачва на Небесния Царина, създава отдалено на веста на Св. Дух, като Небесна Царица, създава отдалено на Божия Син, в неискано блаженство, като Небесна майка на страдащите земни чада, които тя благодатно ше окрива и спасава.

Братя и сестри,

Първата дума, която изговори детето, е „мама“. Първата дума, която можко прочита ученика, е „мама“. Единствената дума, която в критични мигове и часове на своя живот новек изговори, е „мамо“. В тази дума като във фокус са събрани любов и надежда, молба и увереност, че от там ше дойде утеха, закрила и помощ! И действително ипашата обща майка е на Небето. Тя е наша благодатна закрилка! В една молитва е казано: „много помагат молитвите на Божията майка пред нейния Син!“ Често пъти по земята си друи, ни приличае на дете, загубило майка си в тълпата или гората, което являе и ѝ търси. Приличае на моряк изгубил прогледна лодка, която възпите подхвърлят от един греев въздух друг и единственят ни спасител е Небесната ни майка, която Спасител е отаила да стража да биде и да ни спасава, да не загинем от бурите на живота. И действително тя многократно се намесва и спасава всеки, който е избрал добрата част като Мария, който чете, слуша и изпълнява словото на Божествения си Син. Кълко пъти, като наша родна и любебобилна майка, ти се намесва и ни спасява от гибел.

Езикът, перото, четката и тоновете на гиналния творци са се опитвали в знак на молитвена благодарност и признателност да я прославят. Но те са беедали да изразят в пълнота съръбжлението на молитвеника ни третет, защото нейната любов към нас, както бележи великия Тургенева, е „по силна от смъртта!“

Богородицата действително благодатна помощ, която ние в своя духовен опит, млоко или повече, сме почувствували, за въздава върата ни в безсмъртието на душата и общото възкресение, защото както впрохк Илия възкреси сиона на влоавната, както Христос възкреси дщерицата на Иаври, сина на Наиксаката влоавница и четвореденица Лазар, така и всеки един от нас по думите на св. Евангелие: „който слуша словото Ми и върва в Оногоя, който Ме е пратил има живот вечен и е минал от съръб към живот“ (Иоан. 5:24). Всеки, който държи за „добрата част, която няма да му се отнеме“ ше бъде спасен от „Пастира за грешните“, от Божията майка, която съкрби, когато грешим и благодатно ни настроива към покаяние.

Св. Богородица е грижовна майка за всички свои чада. Ние върваме и сме дълбоко убедени, че няма да останем без поддреза света земя чедла, защото „Божие творение сме създадени в Христа Исуса за добри дела, що Бог е предназначил да вършим“ (Еф. 2:10).

Проче, нека молитвено ше преклоним и възкликнем: „Владичиче помогни нам, защото потъваме от грехоце си, не им връщай празни от твоята помощ, защото подир Бога, теб е имаме за единична надежда!“ Амин!

Протоиерей Иван КАНИНЧЕВ

ХУДОЖЕСТВЕН ОТДЕЛ

Вяра

Когато в храма чух да се говори за вяра свята в Бога, за любов, оставан за житейските невоя и вдушах се в спасителния зор.

За Тебе искан аз, Христе, да заживея,
да нося кръста все напред;
словата Ти чрез вяра да разумея,
да следвам честно Твоя път.

Поех без тлякост кръста на живота,
обреох се да служа на Христа;
решена бях да тегля и хомота,
но да намера радостта.

К. Н. АЛЕКСАНДРОВА

Пред иконата на Богоматер

Поел във дързък устрем своя път,
задъхан от умора, в оряс клета,
за отиди спирам във молитвен кут,
навел глава пред Теб, Пресвета.

Да ваниа ли очи към твоя лик?
Не снае, Майко, а така желая
във този съкрови, жадуван миг,
от все сърце пред Теб да се разкая.

— Пречиста Майко, във надежден взор
е целият потънал в горестта си.
Покрий го с Твоя крепък омофор
и аз ще го дая със младостта си.

Иван П. НИКОЛОВ

Храм

Благ оазис е за мен
Божият прекрасен храм,
С радост идвам всеки ден
да се моля тихо, в плам.

Как обичам тук, в покои,
да се моля с топъл зов —
пред олтара в студ и знои
да очаквам благослов.

Божият служителят благ
с радост да ме подкрепи,
сила да ми вдъхне пак,
дух смутен да укрепи.

Слънчев лъч неугасим
морев дух да озара,
благодатен и любим,
с обич да ме надара.

В благовоения таян
Божия образ да блестя
и в небесен, светъл бляс
всички да ни навести...

Тук кандялната блестя
пред икона в строен ред,
Светли образа трептят,
а сладостна мечта безче.

В чудни треви, с топъл глас
хорът сладко да ми пей,
Майка Божа в дивен час
и над мене да мислей.

Весела ИВАНОВА

Незабравима душа

О, как ме привлича планината, а още повече там, където
мога да срещна и мислите спомени от десетките години! Във
шебна е понюгата силата на десетките спомени, които кестич-
ко попридържат сърцето.

Беше през месец август — голяма Богородица. По стара
традиция тръгнах за Драгалевската Са. Обител, да зачета
храмовия празник и да се поклоня на Божията Майка.

От самото нагоре постепенно се навалиха във все по-голе-
ми красоти на природата. Пред погледа ми напред беше зеле-
но. В зелено се изгубаха очите и душата ми. Любувах се на ве-
личествени борове, на могъщи дъбове, на прекрасни ели, ли-
ни, брени, на чудни храсти, дивни планински цвети и на какви
ли не още خوبоти. Чуден аромат и пясротата! Местността е
осеяна с вотоцета, които зъмълно шуртах. Заранват плани-
нски полък галеше дивото ми и вливаше свежестта си в
гърдите ми. С наслада слушах шума на бистрата и целина
планинска река и моята душа потвърди думите на Гьоте, че
в шума на реката има поезия. Тук ти пронаиваше и обхваща-
ше цялото ми същество. Природата нежно ме беше прегръна-
ла и възвисяваше духа ми.

Стигнах цветущия манастирски двор. Дърветата слабо шу-
мяха. Снежо, весело, приятно. Кръвният гласен на птиците
звучеше е неинна радост. Кольо романтика се е създала тук!
Сърцето ми изведнъж загугуте, като потъва в сладни споме-
ни от безгрижното ми детство, които се разгрънаха леко и бър-
зо като дъгта, завладяха цялата ми душа и нико не им по-
рече, нито вятърът, нито шумът...

Но манастирското клявало ме спина. То зовеше за вечер-
ни. Влязох в църквата и се отприхнах най-напред към старин-
ната икона Света Богородица. Когато се отгледих от нея, до
мен се приближи една скромна дребна женичка, леко съгр-
бена под товара на живота, с очи сини и бистри като планин-
ски езера и светли като на дете, сякаш не бяха от този свят. С
тъжна усмивка и топъл, приятен глас тя изяви желание да се
запознае с мен.

Да служиш на Христа, значи да
служиш на човека и на човешката,

— Казвам се Динка — промълви спокойно, като малко ми по-
даде измислената си ръка.

Когато разбра, че няма намерение да си тръгна същата
вечер, ти предложи да тръгнеш заедно и малкото време, през
което ще бъдем там, също да сме заедно.

— На драго сърце — казах ѝ аз.

Видях на тази млада жена бяха доста жалки. Явно то-
ва беше една обречена на живота душа.

— Не Ви ли смущава моята външност и дали ще Ви бъде
приятна моята компания? — ме запита със стеснение тя.

— Много ми е приятна — отговорих ѝ аз.

След вечерната, на излизане от църквата, бяхме неприн-
тно изведени от разната промяна на времето. Гората ни се
липа настрахалата, небето беше се намръщало, засветка
хасметавани, затрещнаха гръмотевици и започна дъжд.
Гръмотевиците като че издължиха небето. Дъждът започна да
се влива като из ведро. Настроението изведнъж се понижи.
Настъпна смут. Създаде се паника. Един от посетителите се
проникна към придружавачия го:

— Защо лъжеш като брадат циганин?

— Не обмисляйте, господине! — се обадил изневиделица стар
циганин.

— Тук не е място за такива разправии — намесих се аз.

Мнозина искаха да поучават в манастира, но се оказа, че
тоа е невъзможно, поради липса на свободни места.

Бях много леко облечена — с тънка летна рокля и детни
открити сандалети. Нямах жилетка дори, защото когато тръг-
нах времето беше хубаво, а бях забравила нашата народна
поговорка: „Лятно време без дреха не тръгвай, а зимно вре-
ме — без храна“. Под словотовете на църквата водоскачахме ту
на единия крак, ту на другия като петела и изкачихме да
среще дъжда, да си тръгнем. Студът ме пронизваше и поч-

вах да трепере. Зъбите ми се разтраках и ми се доплаха. Динка свали шифера си и ме обече с него, свали коридора си и настоятелно и упорито ме обу, въпреки несъгласието ми и продължителното ми дърпане. Тога беше истинско жертвоприношение пред олтара на Любвата и Истината. Цялото ѝ същество беше посмрукано от доброто и красотата, от любовта към ближния. Аз се трогвах до сълзи, но решително се противопоставих:

— Златно сърце имаш, Динка! Обаче в добрината си прекаляваш. То значи ти да се протустуди. А може да причини и смъртта ти. Не, и само не!

Наля така ми учи Велеблагит Христос — кротко и непринудено отговорни ти, като ме погледна с добрите си, дълзи и обич очи.

Когато джъбът понамала, реших да тръгнаме, понеже се смрачаваше вече.

— Да тръгваме светулище! — казах ѝ аз.

С калдъръпа месота на очите си Динка нежно ме погледа.

— Бурята голяма, но Бог е по-голяма. С Бога напред! — прекристи се тя.

Тогава една от монахините, с която се познавах, ми даде своето кокуше и чадърчето си. Въпреки това, Динка през цялото пък ме беше прегринала със своя шифер, макар че нимах време нужда от него и протестирах, но тя потърпаше едно и също:

— Не ме лишавай от това удоволствие!

Из пътя Динка ме запозна със своето жито и битие.

— Плавнина мж имаш, а твърде рано ми духна свецта Дядо Господ. От мъла по единствената ни рожбичка отиде при

тези, които някога не се връщат. Но вързата ми в Бога и надеждата ми, че пак ще ти види, че във вечността ще сме заедно, ми дават сили да живея...

В бистротата на очите ѝ прочетох тъга и умилнение. Словото ѝ се лееше звучно и гладко, без да се подчинява на езикови правила и предписания. В него имаше душа. Така неизвистима речта ѝ беше по-изразителна, мелодична и живяна. Думите ѝ се съчетаваша само и името на красотата. Всяка нейна дума като стъпало по стъпало ме водеше към Истината и всичко беше в името на човешината. Със свои народен речник тя плаврише много умни изказвания, от които излякох поука. Изтъкнахме войният природен интелект. Беше много забавна и въпреки дотогоя време, прекарах приятно с нея. Не усетно стигнахме халите, където трябваше да се разделим. Разделувахме се, с обземахме се си и тя се отправи към дома си като отбруден есенен лист...

Всичко, когато небето се намръщи, засиятаха светянини, затрепетях гръмотевици и заплющи проливен дъжд, пред мен се окроява като лъчезарният образ на слънчевата Динка и очите ми се изпълваха със сълзи.

Не се забравя вниманието! Повнога и малкото внимание поражда голямо въздействие. Вниманието е принос в съвдвинутостта на света. Тога е любов към ближния, родена от любов към Бога.

Динка имаше в сърцето си Бога — извора на всички добродетели.

Някога Дюгено беше тръгнал с фенер в ръка да търси човека. Аз го намерях в изотите на Христа.

Надя Н. ЗДРАВКОВА

Приеми и посещения на Негово Светейшество Патриарх Максим

На 16 юни Негово Светейшество прие в Св. Синод новоназначения посланик на Индия в София г. Лукоз.

На 21 юни Негово Светейшество Патриарх Максим прие в Св. Синод новия посланик на Великобритания в София г. Едуни Болмъд.

На 27 юни Негово Светейшество присъствува при откриването на Седмата сесия на Народното събрание.

На 4 юли вечерта Негово Светейшество Патриарх Максим, придружен от Драговишкия епископ Иоан, присъствува на приема, даден от страна на Централния комитет на Българската комунистическа партия, Държавния съвет и Министерския съвет в чест на Преобладая на Президиума на Върхов-

ния съвет на Съюза на съветските социалистически републики Николай Подгорни.

На 6 юли Негово Светейшество прие в Синодалната палата посланика на Република Гърция в София г. Жан Колякопуло и води с него разговор.

На 6 юли вечерта Негово Светейшество, придружен от Драговишкия епископ Иоан, присъствува на приема в чест на др. Тодор Живков, който Председател на Президиума на Върховния съвет на Съюза на съветските социалистически републики Николай Подгорни даде в залите на Конгресния дом.

На 10 юли Негово Светейшество прие в Синодалната палата новоназначения посланик на Социалистическа република Румъния в София г. Трофин Симедря.

У НАС

БЛАГОДАРНОСТ

Негово Светейшество Българският Патриарх Максим сърдечно благодари на всички, които са имали любезността да го поздравят по случай удостоеността му със званото Почетен доктор на Богословния при Софийската духовна академия на 10 юни т. г. и по случай две години от избора и интронизацията му за Български Патриарх. На всички молише за здраве, дълготелство и успех в трудовете им.

ПОЧИВАЛИ СВЕЩЕНОСЛУЖИТЕЛИ

След продължително боледуване на 30 юни 1973 г. е починал свещеник Вергил Атанасов Иванов, дългогодишен служител в църквата Св. Кирил и Клавдия, Пловдивска духовна околина, Ловнишка околина.

На 5 май 1973 г. след кратко боледуване е починал свещеник Христо Митински Кочевски, свещеник в църквата Деветица и Тената, Ловнишка духовна околина. Почива в служба 40 години като свещеник в с. Дивовица.

На 20 май 1973 г. е починал свещеник Тодор Петров Глазбиоров, свещеник в с. Ружича, Плевненска околина.

На 5 юни 1973 г. е починал свещеник Петър Петров Късалевски, прослужил 40 години като свещеник в църквата в с. Драгалово, В. Търновска околина.

ПОЧИВАЛА МОНАХИЯ-ИГУМЕНКА

На 10 юни 1973 г. е починала на 86-годишна възраст монахиня Адриана, в мир Анастасия Пачева Сагулджиева, родена в гр. Копривница в Бургаска духовна околина, внаучена в духовен манастир „Почтен Пресв. Богородица“ в гр. Самово. Имала 64 години покаяние се е подчинявала и подготвя на мисловностно и так си. обетел. На всички сестри тя е дала пример на шестмесечен живот и с това е издържала духовното устои на манастирското съдруствие. Та иницие е проявявала безпристрастно на любов към си. обетел и всички не я е напускала. Почива в раздяла на изчерпана любов и признателност на всички сестри и си. обетел.

Дълго и обаятелно ще си христуват глумата глуми, спомогнала манастира с делата ѝ.

Цена 5 стотинки — годишен абонамент 2,50 лв.; сметка 111011 БНБ — Софийска градски клон

Синодално издателство — ул. „Св. София“ № 2 — София

Редактор доц. Георги П. Царев

Печатница „9-ти септември“ — София